

УДК 811.111'276 : 004 : 621.45

*Кудоярова О. В., Солозуб К. С.*

## **СПЕЦИФІКА УКЛАДАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ НАВЧАЛЬНИХ СЛОВНИКІВ ВУЗЬКОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ТЕРМІНОЛОГІЇ В ГАЛУЗІ АВТОПІЛОТУ)**

*Стаття посвячена створенню електронного навчального термінологічного словника в сфері авіапілота. Було проведено аналіз існуючих платформ для створення електронних словників. На основі семантичного аналізу термінів було розроблено навчальні матеріали. Результатами дослідження є електронний словник в сфері авіапілота.*

**Ключевые слова:** *компьютерная лексикография, электронный словарь, ABBYY Lingvo, ABBYY LingvoTutor, авиопилот.*

*Статтю присвячено створенню електронного навчального термінологічного словника в галузі авіапілота. Було проведено аналіз наявних платформ для створення електронних словників. На підставі семантичного аналізу термінів було розроблено навчальні матеріали. Результатами дослідження є готовий навчальний електронний словник у галузі авіапілота.*

**Ключові слова:** *комп'ютерна лексикографія, електронний словник, ABBYY Lingvo, ABBYYLingvoTutor, авіопілот.*

*The article deals with the problems of electronic learner's dictionary compilation. We have analyzed several platforms for electronic dictionaries compiling and created learning materials based on semantic analysis of terms. In the result, we received a completed electronic learner's dictionary on autopilot subject.*

**Keywords:** *computational lexicography, electronic dictionary, ABBYY Lingvo, ABBYY LingvoTutor, autopilot.*

Термінологія є головним джерелом поповнення лексичного складу високорозвинених сучасних мов. На сьогодні існують сотні видів словників, однак, українська лексикографія тільки набирає обертів. Мовознавці плідно працюють над створенням нових вузькогалузевих термінологічних словників не тільки в друкованому, а й у електронному вигляді, вивчаючи актуальні проблеми лексикографії. Однак, словників у деяких специфічних галузях, наприклад, галузі авіапілота, досі створено не було. Саме тому наше дослідження є **актуальним**, адже воно присвячене створенню такого унікального посібника, який стане в нагоді студентам авіаційних ВНЗ, викладачам і всім спеціалістам, що пов'язали своє життя з авіацією.

Значну увагу автоматизації лексикографічної діяльності приділили такі науковці як Л. Зими́на, В. Козирев, І. Кульчицький, А. Шляхов, В. Широковта ін. [1; 2; 4; 9; 10]. Вони вивчали й продовжують вивчати у своїх роботах особливості подання вузькогалузевої лексики в електронних словниках.

**Мета** нашого дослідження полягає у вивченні особливостей вузькогалузевої термінології та подання її у словниках електронного типу, визначенні особливостей

визькогалузевої лексики, вивченні поняття комп'ютерної лексикографії та аналізі програмного забезпечення для створення сучасних електронних термінологічних словників. Основним завданням є створення унікального навчального електронного словника в галузі автопілоту.

Визькоспеціальні терміни – це слова чи словосполучення, які позначають поняття, що відображають специфіку конкретної галузі, наприклад: *авантитул, аграф, боковик, тангаж, елерон* [5, с. 66–68].

Визькогалузеві словники відображають окремі підсистеми галузевих термінологій. До них можна зарахувати словники, які відображають термінології певної навчальної спеціальності чи ще більш обмеженої тематики – курсу [3, с. 12–14].

Визькогалузева лексика може бути подана у вигляді друкованого або електронного словника. На думку В.П. Селегея, переваги користування електронними словниками є очевидними, адже великий обсяг паперового словника, його багатотомність і громіздкість не дозволяють використовувати його повною мірою та сповільнюють пошук необхідного слова [7].

За О.С. Рубльовою, перевагами електронних словників є:

- можливість опрацювати та зберігати велику кількість інформації;
- компактність (можливість вміщати велику кількість інформації в одному словнику);
- можливість розміщення в локальній і глобальній мережі;
- швидке оброблення великих обсягів інформації;
- зручний доступ до інформації, можливості пошуку, вибірки тощо [6, с. 20].

На відміну від паперової, комп'ютерна лексикографія має досить широкі навігаційні можливості. Крім традиційних способів організації матеріалу в алфавітному порядку й за тематичним принципом, лексикограф має можливість створювати максимально зручні для користувача словника зв'язки між об'єктами: лексикографічними одиницями, статтями, коментарями, списками джерел і літератури, списком укладачів і т. д.

Слід зазначити, що словник електронного формату є повністю самостійним продуктом, що має власну форму, структуру та зміст. Комп'ютерну лексикографію можна вважати особливим напрямком у практичній лексикографії, що має власні підходи не тільки до відображення словника, а й до його змісту [7].

Для створення електронних словників різних типів та в різних галузях спеціалістами було розроблено велику кількість програм, зокрема, DictMaster, Context 7.0, RIC 6, МультиЛекс, АБВУЯ Lingvo й багато інших.

Комп'ютерна програма DictMaster дозволяє створювати, перевіряти й редагувати словники для будь-яких цілей і будь-яких мов, а також користуватися створеними в цій програмі словниками. Основними функціями цієї програми є: створення «порожнього» словника; наповнення словника змістом; вивантаження створеного словника в текстовий (Windows і Unicode) або Word файл із можливістю взаємної конвертації кодів; завантаження словника (з «.txt», «.doc» файлів) для перевірки наявності повторюваних слів, із можливістю редагування.

Одним із гідних розроблень є система професійних електронних словників Context. Програму Context можна назвати одним з найкращих електронних словників для перекладачів, а наявність фонетичної транскрипції англійських слів і можливість їхнього прослуховування робить її особливо привабливою для тих користувачів, що вивчають іноземну мову.

Створення словників «RIS» є цікавим як для домашнього застосування, так і для навчальних закладів. Кожен користувач зможе самостійно формувати словники практично будь-яких мов у будь-якому поєднанні, наприклад, українсько-англійський, англо-німецький, навіть можливий «англо-англійський» тлумачний словник. Можна створювати розмовники, уводячи не окремі слова, а фрази цілком. Такий словник можна експортувати в TXT, RTF, Excel формати.

Онлайн-словник «МультиЛекс» ([online.multilex.ru](http://online.multilex.ru)) містить більше ніж 40 загальних, тематичних і тлумачних словників. Словник може здійснювати переклади текстів будь-якої складності, використовуючи докладні й актуальні статті, що містять докладні тлумачення слів, транскрипцію та приклади вживання. Для перекладу спеціалізованої лексики до складу «МультиЛексу» входять тематичні онлайн-словники багатьох галузей, таких як: будівництво, економіка, банківська справа, комп'ютери, право, техніка, медицина тощо.

Для створення електронної версії нашого словника ми обрали комп'ютерну програму АВВУУ Lingvo x5 – електронний словник, який містить 220 загальнолексичних, тлумачних і тематичних словників для російської, англійської, німецької, французької, іспанської, італійської, португальської, китайської, турецької, української, латинської, угорської, грецької, данської, казахського, нідерландської, норвезької, польської, татарської, фінської мов. У цій програмі лексика подана у вигляді так званих карток, що відкриваються за подвійного натискання мишею на необхідне слово. Крім повної характеристики слова, картка має інтерактивні можливості, а саме: прослуховування правильної вимови слова, відео- та фотоматеріали, що, безперечно, сприяє швидкому вивченню слів. Крім цього, АВВУУ Lingvo x5 дозволяє не лише знаходити слова та їхні відповідники іноземною мовою, а й створювати власні картки та словники. Програма містить додаток LingvoTutor, за допомогою якого можна легко вивчати слова, складати власні словники й виконувати перевірку своїх знань з лексики [8]. Ця функція доступна на вкладці «Сервіс» головного меню програми.

Опрацювавши безліч технічних статей, інструкцій і словників, ми відібрали 500 основних термінів у галузі автопілоту. Терміни було поділено за 8 тематичними групами: ЗВ'ЯЗОК, КООРДИНУВАННЯ, ІНДИКАТОРИ, ДИСПЛЕЇ, СИСТЕМИ, ПРИСТРОЇ, НАВІГАЦІЯ та ІНШЕ (Рис.1). Розподіл лексики за тематичними групами є надзвичайно важливим аспектом у вивченні й засвоєнні складної галузевої термінології.

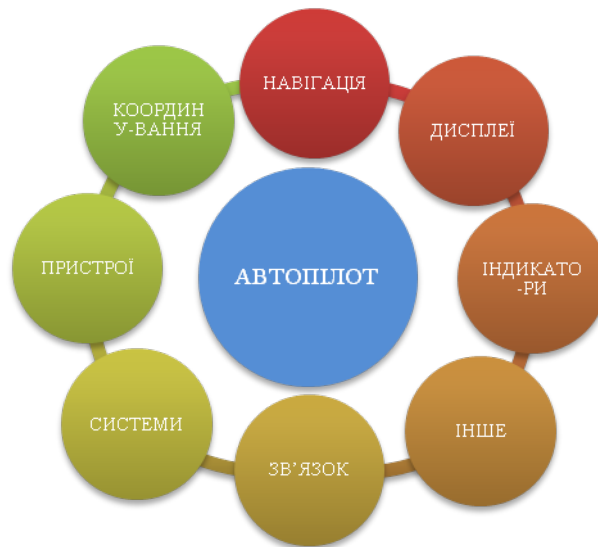


Рис. 1. Схематичне зображення термінологічних категорій у галузі автопілоту

Можливості АBBYУ LingvoTutor дозволили нам створити навчальні матеріали за такими виділеними тематичними групами: «Зв'язок», «Координування», «Індикатори», «Дисплеї», «Навігація», «Системи», «Пристрої» та «Інше» (Рис. 2).

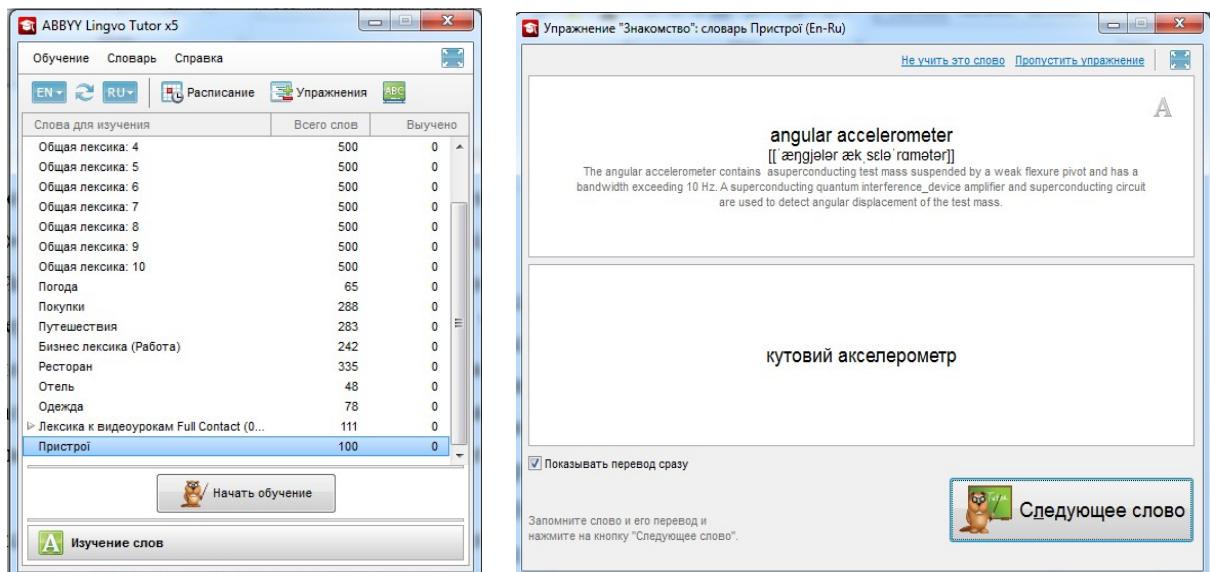
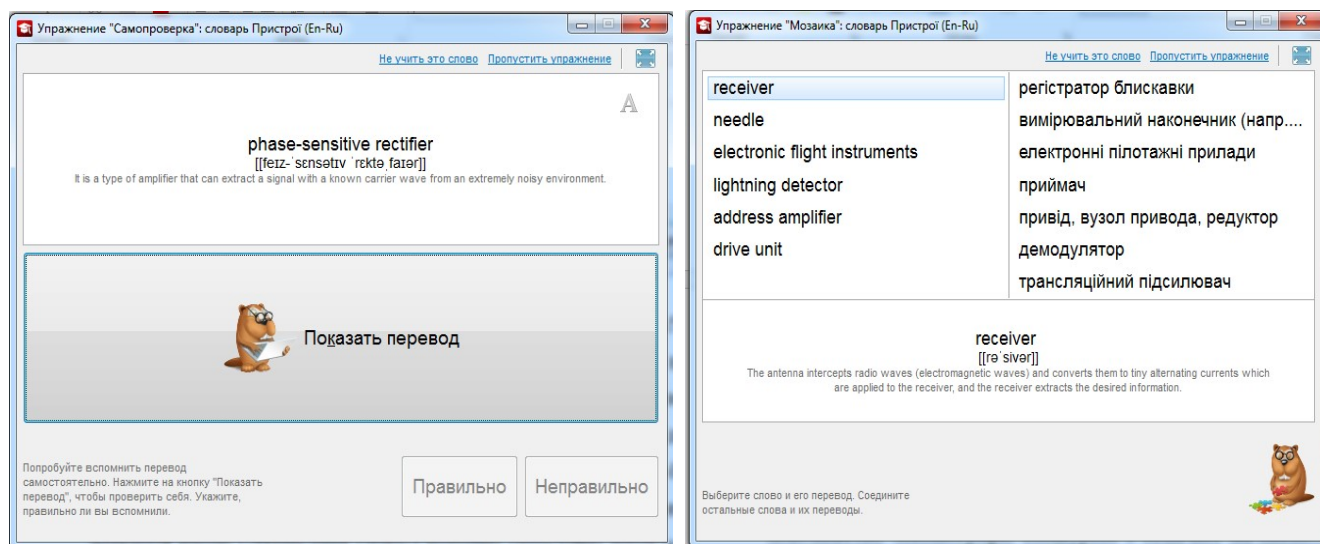


Рис. 2. Інтерфейс програми АBBYУ LingvoTutor x5

Кожен урок складається з п'яти завдань. Перше завдання під назвою «Знайомство» становить ознайомлення зі словами та їхнім перекладом, у другому завданні («Мозаїка») потрібно встановити відповідність між словом англійською мовою та його перекладом. Третя вправа («Варіанти») передбачає вибір правильного перекладу із запропонованих варіантів слів. У четвертій вправі («Написання слова») потрібно самостійно перекласти слово, вписати переклад у спеціальне поле. І остання, п'ята вправа («Самоперевірка»), полягає в самостійному згадуванні перекладу запропонованого слова (Рис. 3).

Рис. 3. Приклади вправ «Самоперевірка» та «Мозаїка»

Отже, результатом роботи є готовий електронний навчальний словник у галузі авіапілоту, який можна використовувати на заняттях з теорії та практики перекладу англійської мови, науково-технічного перекладу або в процесі навчання професійної



англійської мови фахівців у галузі авіапілоту. Він стане незамінним помічником студентам та викладачам авіаційних ВНЗ і полегшить роботу перекладачам, що спеціалізуються в цій галузі.

Технічний прогрес і розвиток авіації відкриває перспективи для нашого дослідження, адже з появою нових технологій з'являється й нова лексика, яку неодмінно потрібно опрацювати й подавати в належному вигляді для подальшого її вивчення.

#### Література:

1. *Зимина Л. В.* Современные издательские стратегии: от традиционного книгоиздания до сетевых технологий культурной памяти / Л. В. Зимина. – Москва : Наука, 2004. – 274 с.
2. *Козырев В. А.* Современные ориентации отечественной лексикографии / В. А. Козырев, В. Д. Черняк // Вопросы лексикографии. – 2014. – № 1 (5). – С. 5–15.
3. *Комова М. В.* Українська термінологічна лексикографія : Українсько-латинсько-англійський медичний тлумачний словник / М. В. Комова. – Львів, 2002. – 84 с.
4. *Кульчицький І. М.* Комп'ютерно-технологічні аспекти створення сучасних лексикографічних систем / І. М. Кульчицький // Структурні моделі лексикографічних систем : 3-тя Міжнародна наукова конференція «Проблеми української науково-технічної термінології» : тези доповідей. – Львів, 2002. – 59 с.

5. *Панько Т. І.* Українське термінознавство / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. – Львів : Світ, 1994. – 216 с.
6. *Рублева О. С.* Слово в електронному словарі (с позиції користувача електронними ресурсами) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.19 / Ольга Сергеевна Рублева. – Тверь. Тверской государственный университет, 2010. – 20 с.
7. *Селегей В. П.* Электронны есловари и компьютерная лексикография [Електронний ресурс] : Ассоциация лексикографов Lingvo. – 2013. – Режим доступу : [http://www.lingvoda.ru/transforum/articles/selegey\\_a1.asp](http://www.lingvoda.ru/transforum/articles/selegey_a1.asp)
8. Стислий посібник користувача Лінгво [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lingvo.ru/support>
9. *Шляхова А. В.* Электронный словарь и его специфика / А. В. Шляхова // Вестник Тюменского гос. ун-та. – 2008. – №1. – С. 181–185.
10. *Широков В. А.* Комп'ютерна лексикографія / В. А. Широков. – Київ : Наукова думка, 2011. – 351 с.

Надійшла до редакції 22.07.2016. Розглянута на редколегії 19.09.2016

**Рецензенти:**

Доктор філологічних наук, професор кафедри теорії та практики перекладу англійської мови Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна Фролова І.Є.

Кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди Жарковська І.В.